

Więckowska, Elżbieta

"Lecznictwo ubezpieczeniowe w II Rzeczypospolitej", Jolanta Sadowska, Łódź 1990 : [recenzja]

Medycyna Nowożytna 1/2, 114-117

1994

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JOLANTA SADOWSKA: *Lecznictwo ubezpieczeniowe w II Rzeczypospolitej*, Łódź 1990, rozprawa habilitacyjna, Akademia Medyczna w Łodzi.

Jolanta Sadowska, autorka zajmująca się ochroną zdrowia na przełomie XIX i XX w. zaprezentowała nam swoją habilitację (maszynopis powielony) o lecznictwie ubezpieczeniowym w Polsce od chwili powstania państwa polskiego do wybuchu II wojny światowej. W rozprawie położono nacisk na analizę zagadnień prawno-organizacyjnych, w mniejszym zaś stopniu na problemy medyczno-lekarskie. Tak zarysowany profil podjętych badań nad leczeniem ubezpieczeniowym został podyktowany przygotowaniem zawodowym autorki (jest historykiem), o czym mówi sama we wstępie pracy. W rozprawie postawiono dwa pytania badawcze:

1. Na czym polegały zalety i wady struktury organizacyjnej lecznictwa w kasach chorych i w ubezpieczalniach społecznych? i
2. W jakim stopniu instytucje te zabezpieczały potrzeby zdrowotne ludności pracującej?

Autorka wypunktowuje w poszczególnych rozdziałach cząstkowe odpowiedzi na wyżej sformułowane pytania badawcze.

Konstrukcja pracy została zbudowana według kryterium chronologiczno-rzeczowego. Rozprawę, poza wstępem, podzielono na dwie części, zawierające w sumie 11 rozdziałów. Część I nosi tytuł *Organizacja lecznictwa w Kasach Chorych w latach 1920–1933* i część II – *Organizacja lecznictwa w Ubezpieczalniach Społecznych w latach 1934–1939*. W obu częściach rozprawy autorka dążyła do zbudowania porównywalnych w zakresie merytorycznym rozdziałów, omawiających następujące zagadnienia:

- podstawy prawne warunkujące rozwój lecznictwa ubezpieczeniowego,
- terytorialną organizację instytucji ubezpieczeniowych na wypadek choroby, ze zwróceniem uwagi na zmianę liczby ubezpieczonych,
- organizację i działalność podstawowego lecznictwa ubezpieczeniowego i jego ocenę przez środowisko lekarskie,
- organizację i zakres działalności lecznictwa stacjonarnego (zamkniętego),
- zadania profilaktyczno-lecznicze w zakresie zwalczania chorób zakaźnych i społecznych oraz w ochronie zdrowia dzieci i młodzieży,
- koszty lecznictwa.

Poszczególne rozdziały w obu częściach pracy zawierają podaną, po tytule rozdziału, w nawiasie jego zawartość merytoryczną

w rozbiciu na poszczególne zagadnienia. Rozdziały zamknięte są wnioskami wyodrębnionymi z ich tekstu. Obie części rozprawy zamyka zakończenie. Po nim zamieszczono bibliografię z rozbi-
ciem na części – I. źródła archiwalne, II. źródła drukowane, III. czasopisma, IV. relacje ustne, V. opracowania, VI. prace nie pub-
likowane. Następnie dołączono aneksy, spisy map, tabel i rycin. Pracę opatrzone przypisami, podanymi oddzielnie do każdego
rozdziału, numerowanymi od 1...n i zamieszczonymi po tekście
rozdziału.

Przyjęte przez autorkę kryteria chronologiczno-rzeczowe po-
zwoliły jej na panowanie nad ogromnym materiałem faktograficz-
nym i na wypunktowanie elementów budujących modele lecz-
nictwa ubezpieczeniowego, doprowadziły także do odpowiedzi na
postawione we wstępie pytania badawcze.

Rozprawę można zakwalifikować do kategorii prac z historii
społecznej, ponieważ opisuje sposoby prowadzące do utrzymania
zdrowia ubezpieczonej części społeczeństwa II Rzeczypospolitej.
Ta dziedzina historii nie jest popularna wśród badaczy, bowiem
jest trudna i mało efektowna w porównaniu np. z historią poli-
tyczną. Brak szerszych badań nad historią zdrowotności społec-
zeństwa jest jedną z przyczyn braku narzędzi badawczych, me-
tod i metodologii, co sprawia trudności nielicznym badaczom.

Rozprawa daje syntezę dotyczącą lecznictwa ubezpieczeniowe-
go w II Rzeczypospolitej.

Nasuwa się jednak parę zastrzeżeń. Przede wszystkim do ty-
tułów obu części rozprawy, które są nieadekwatne do tytułu pra-
cy. Oba wymieniają tylko organizację lecznictwa ubezpieczeniowe-
go, nie wspominają zaś o działalności leczniczej, którą przedsta-
wiono w poszczególnych rozdziałach obu części. Sądzę, że ma tu
miejsce tzw. skrót myślowy. Organizację lecznictwa autorka auto-
matycznie skojarzyła z działalnością leczniczą instytucji ubezpie-
czeniowych – kas chorych i ubezpieczalni społecznych.

Przy założeniu zasady symetrii w konstrukcji pracy, pozwala-
jącej następnie na porównanie merytoryczne obu części rozpra-
wy, zabrakło w II części pracy rozdziału mówiącego o organizacji
terytorialnej ubezpieczalni społecznych i o zmianach, jakie zaszły
po wprowadzeniu ustawy z 1933 r. Można było treści dotyczące
tego zagadnienia wyodrębnić z rozdziału 7 i umieścić w nowym;
podobnie jak ma to miejsce w I części pracy.

Znaczne partie szczegółowych analiz przeprowadzanych w po-
szczególnych rozdziałach pracy można było przenieść do przypis-
ów. Na tym zabiegu zyskałby tekst dysertacji, stałby się kla-
rowniejszy, spójniejszy, a uwagi czytelnika nie rozpraszałyby bar-

dzo szczegółowe omówienia. Mógłby sprawnie śledzić proces formułowania się modeli lecznictwa ubezpieczeniowego.

Można by również dyskutować z niektórymi wnioskami autorki rozprawy. Np. na s. 216 autorka napisała: „W zakresie organizacji lecznictwa ubezpieczeniowego oraz działań profilaktycznych, ustawa (chodzi o ustawę z 1933 r. – E.W.) stwarzała bardziej optymalne warunki dla realizacji zadań w zakresie ochrony zdrowia ludności pracującej”. Otóż nie mogła być ustawą stwarzającą bardziej optymalne warunki tej ochrony przy równoczesnym zawężeniu zakresu jej działania. Wyłączono bowiem z ubezpieczenia obowiązkowego na wypadek zachorowania robotników rolnych i wprowadzono dla nich tzw. ubezpieczenie zastępcze, którego funkcjonowanie zostało negatywnie ocenione w historiografii.

Dyskutowałabym także z wnioskiem zawartym w Zakończeniu, na s. 312, a mianowicie: „W wielosektorowej strukturze opieki zdrowotnej w okresie II Rzeczypospolitej, lecznictwo ubezpieczeniowe wspólnie z publiczną służbą zdrowia zabezpieczało potrzeby zdrowotne więk s z o ś c i (podkreślenie – E.W.) społeczeństwa polskiego”. Nie wydaje mi się to słuszne, gdyż lecznictwo to zabezpieczało potrzeby zdrowotne tylko ubezpieczonej części społeczeństwa, a ubezpieczenia na wypadek zachorowania nie obejmowały automatycznie wszystkich zatrudnionych.

Wypunktowałabym bardziej etapy budowania modelu lecznictwa ubezpieczeniowego, opisałabym go i poddałabym ocenie według kryteriów funkcjonalności i efektywności i wtedy okazałoby się, że ubezpieczenia społeczne wypracowały nie jeden a kilka modeli lecznictwa, bowiem na poszczególnych etapach swego rozwoju budowały odpowiadające im modele działania lecznictwa.

Jeśli idzie o zawartość merytoryczną rozprawy, to zdecydowanie brakuje w niej oddzielnych podsumowań poszczególnych części pracy, w których można było scharakteryzować modele wypracowane przez lecznictwo ubezpieczeniowe w podanych przez Autorkę przedziałach chronologicznych. Na podstawie rozprawy J. Sadowskiej można wyróżnić trzy takie modele: pierwszy wypracowany przez kasy chorych, drugi – przez ubezpieczalnie społeczne i trzeci – wypracowany przez kasy chorych na Górnym Śląsku, pracujący najdłużej i zachowujący swą odrębność do chwili wybuchu II wojny światowej. Modele te posiadały dużo cech wspólnych, ale też różniły się między sobą. Porównanie ich funkcjonalności i efektywności pozwoliłoby na wyrażenie oceny merytorycznej ich wartości i wskazałoby należne im miejsce w opiece zdrowotnej nad ludnością II Rzeczypospolitej. Oceny moż-

na było pogłębić relacjami zawartymi w pamiętnikach zajmujących się tym problemem, zupełnie pominiętych przez autorkę. Porównanie modeli (formalne i merytoryczne) stanowiłoby czytelne zamknięcie rozprawy, a czytelnikowi ułatwiłoby percepcję przedstawionych treści dotyczących zagadnień lecznictwa ubezpieczeniowego w II Rzeczypospolitej.

Autorka zadała sobie trud wzbogacenia treści rozprawy materiałami ikonograficznymi, licznymi tabelami. Niestety, nie z winy autorki, sposób wydania pracy metodą małej poligrafii, nie oddał w pełni ich walorów.

Mimo tych braków dysertacja J. Sadowskiej jest pracą bardzo wartościową, daje całościowy obraz lecznictwa ubezpieczeniowego w II Rzeczypospolitej, wypełnia częściowo lukę w badaniach nad zdrowiem społeczeństwa. Przedstawione uwagi nie umniejszają jej walorów, a praca w pełni zasługuje na szersze upowszechnienie w środowisku historyków i historyków medycyny.

Elżbieta Więckowska

Wrocław